

## ՈՒՒԼԵՒՄ ՊԼԵՔ

Ուիլհելմ Պլէք, համաշխարհային ամենահուժկու եւ հոյակապ մտքերէն մին է, որուն մահուն հարիւրամեակը տօնեց Անգլիա երկու տարի առաջ: Աննշմար իր ժամանակակիցներու համար, այսօր ան կը դասուի մարդկութեան գերագոյն բանաստեղծներու կարգը: Անգրհայեցողական հրաշալի տեսիլներու եւ մարդարէական անօրինակ ներշնչումներու ազդեցութեան տակ, ան՝ արտագրած է այնպիսի սքանչելի էջեր ուր իրական աշխարհը պատրանք մը կը թուի ըլլալ եւ որ զգայութիւններու սահմանէն անդին կը պատկերեն հոգեկանութեան խորհրդասքօղ եւ անպարազիծ տիեզերք մը իրական: Ինք, Ուիլհելմ, հոն է, աննիւթական եւ անարգել, որ կը սլանայ արծուօրէն բարձրագոյն այերջը իր մտաշխարհին, տեսնելու համար Աստուած որուն

հետ կը խօսի, դիտելու համար հրեշտակները որ կը զբօսնուն: Իր մեծագոյն ուժը եղած է ներհայեցողութիւնը, հանճարի իրական բոցը, որով ան արտակարգօրէն քնարերգակ բանաստեղծ է եւ խոռվիչ ինքնատպութեամբ արուեստագետ է: Մարդկութիւնը, առաւել քան դար մը յառաջդիմութենէ վերջ միայն կրցաւ հասկնալ այս լուսաւոր իմացականութեան արժէքը, ապագայ բազմաթիւ սերունդներ ղեռ երկիւղածօրէն պիտի յառին այս տեսլապաշտ եւ սեմպոլիսմ բանաստեղծին: Մենք ոչինչ ունինք իրմէ թարգմանուած. ներկայ կտորը որ գրուած է 1777էն առաջ եւ առանց վերնագրի, իր սեմպոլիսմ զրահանութեան սկզբնաւորութիւնն է, ուր յայտնի չէ թէ ո՞վ ակնարկել կ'ուզէ հեղինակը իր «Նէ»ով:

ՏՈՒԹ, ՄԻՆՐԱՆ ՔԵՇԻՇԵԱՆ

## ԱՅՆ ԱՏԵՆ ՆԷ ԾՆԱԻ ՏԺԳՈՅՆ ՓԱՓԱՔԸ

Այն ատեն Նէ ծնաւ տժգոյն փառաքել, հայր Հեռաքրքրութեան, միշտ կոյս եւ երիտասարդ: Յետոյ՝ պողպատեայ Ծուլութիւնը, որմէ յառաջ եկաւ Տգիտութիւնը որ իր կարգին ծնաւ Զարմացումը: Այս բոլորը երկիւղէն յառաջացած աստուածներ են, որովհետեւ այս վերջինները իրենց նման սեռ չունին բնաւ, ինքնածին են եւ եթէ ուզեն, իրարու կը խառնուին արտագրելու համար զօրաւոր ուժեր:

Նէ զանոնք չէր ճանչնար բնաւ: Սակայն եւ այնպէս անոնք ամենքն ալ Ամօ-

թին հետ կը ճակատին եւ կը զօրացնեն անոր տկար թեւը: Հիմակ լոյսը ծագեցաւ եւ ոսկեղօծ արեւը իր ահեղ շարժումն սկսաւ զարթուցանելու համար պաղ հողը իր Ուրախութեան ճաճանչներով: Բայց Հպարտութիւնը արթնցաւ եւ բնաւ չգիտցաւ թէ Ուրախութիւնը ծնած էր եւ հանելով իր յատուկ ընդերքէն թունաւոր սերմերը, ներարկեց զանոնք Ամօթ հրէշին, որմէ ծնաւ Փառասիրութիւնը՝ սողալով արջագորտի նման: Հպարտութիւնը զայն կը կրէ իր կուրծքին մէջ եւ բոլոր Աստուածները



ծուռնկի կուգան իր առջեւ: Իր ուժգնութիւնը աշխարհում է որ Հսկարաութիւնը, անկէ ներշնչուած, տեսաւ մարգարէօրէն աշխարհի թագաւորութիւնները եւ իրենց բովանդակ փառքը, նախաջրհեղեղեան հզօրաբազուկ հսկաներ եւ ոճիրի վրայ կառուցուած կայէնի քաղաք: Այն ատեն զօրաւորն Բաբել, հազարլեզուեայ Բաբել, զինքը մինչեւ երկինք բարձրացուց: Ան կոչուեցաւ Խառնակութիւն եւ յանձնուեցաւ Ամօթին: Հսկարաութիւնը զայն տեսնելով տրամեցաւ, բայց չէր գիտեր որ ան, ինչպէս նաեւ մնացեալը, յանձնուած էր Ամօթին:

Այն ատեն երեւան եկան, Նինուէ Բաբելոն եւ շքեղակերտ Տիւր (Սուր), և նոյն իսկ Ս. Քաղաքը՝ երուսաղէմ: Այն ատեն ծնաւ Աթէնքի գիտութիւնն եւ Յունաստանի հպարտութիւնը եւ արեւելքէն աւելի հեռու գոյութիւնն առաւ Հռոմը, հարաւի եօթը բլուրներու վրայ, թագուհի աշխարհին եւ խորհրդանիշ Հպարտութեան: Նէ տեսաւ որ Արուեստները իրենց գանձերը կը բերէին եւ ճոխութիւնը տարածուեցաւ իր առատաձեռն սեղանին վրայ: Բայց հիմակ, ամպ մը ծածկեց երկինքը, եւ արշաւելով գէպի Արեւելք, գէպի մեծ քաղաքը կոստանդնի, կայսրութիւնը խոյս տուաւ անկէ, սահմանուած ընդհուպ թափելու իր արիւնը և կորսուելու, որպէս զոհաբերութիւն՝ քահանայի ձեռքով մը կատարուած: Նոյն, անգամ մը եւս, արեւը իր թաւալումն ըրաւ երկարելու համար բարի թագաւորի մը կեանքը: Յրուեցաւ ամպը եւ Հռոմ կրկին փայլեցաւ, երեք սլանկներով ճաճանչազարդ եւ թագակիր: Այն ատեն Հսկարաութիւնը աւելի գոհ մնաց եւ տեսաւ թէ աշխարհ ինչպէս ծուռնկի կուգար եւ կը սլաշտէր: Բայց հիմակ, արեւուն տակ, ծովէն Արեւ մ'ելաւ, բարձրացաւ եւ երկրի վրայ թափեց քաղցր ազդեցութիւն մը: Հսկարաութիւնը վախցաւ իր քաղաքին համար, բայց ոչ երկար տեսն, որովհետեւ, ուշադրութեամբ գիտելով նշմարեց որ Հսկարաութիւնը հոն կ'իշ-

խէր: Հիմակ, նոր բեղմնաւորութեան մը մէջ սարսափելի ցաւեր կը յարձակին իր վրայ և այնպէս աշխարհ կուգայ երկուորեակ մը, Նախանձը եւ Ատելութիւնը: Նախանձը անհուն ծաւալով օձի մը գլուխն ունի որ հարիւրաւոր լեզու կը սուլէ, իր թունաւոր շունչէն կը ծնի երգիծանքը, անարգ վարակում, որմէ ոչ ոք զերծ է: Ան մարելի ծարաւէ մ'ընկճուած, ան կուլ կուտայ իր ինքնաշատուկ թոյնը որ կը հիւծէ իր ստորին մասերը, որոնցմէ գետ մը կը ժայթքի: Խիստ սեւ եւ գարշահոտ, ան կ'անցնի երկրի մէջէն, շառաչակոհակ թաւալելով, եւ կը կորսուի վերջի վերջոյ լճի մը մէջ որ կը կոչուի Մոռացութիւն: Այս գետի ակունքէն լեցուած է իւրաքանչիւր մահկանացուի բաժակը: Իմ բաժակս լեցուն է Նախանձին ամենազաւոն հեղուկովը, սակայն եւ այնպէս հրաշք մը կրնայ զիս առջի վիճակիս փոխել: Փափաքը կը պաղատի միշտ որ իրեն կաթիլ մը զովացուցիչ տան, ինչ որ կը մերժուի: Մինչդեռ երբ ուրիշներ կը նիրհեն Գոհունակութեան կակուղ անկողնոյն մէջ, անիծեալ սա փուշն է որ կը խրի կուրծքս եւ ինձ երգել կուտայ: Որքա՛ն որ ալ քաղցր ըլլայ իմ երգըս, Նախանձն է որ զայն կը ներշնչէ: Ուրիշներու համբաւէն խթանուած՝ ոտքի կ'ելլեմ եւ իմ գանգատներս աւելի ներգաշակ են քան իրենց ուրախութիւնները, իսկ երբ կարենայի միաք բարով ըսել Նախանձին, իմ երգիս խաղերը աւելի բարձրաձայն սլափ գոռային երթալ ողջունելու համար նորածագ օրը: Ատելութիւնը, նիհար կախարգ, կը գրգռէ Նախանձը, անկարող զօրծելու ինքն իր ուժով ինչ որ ալ ըլլայ: Հիւժուած, անարիւն սոստանայ, աստուածները բոլորն ալ իրեն կը ծառայեն իր կամքին համաձայն: Այնքան մեծ է իր կարողութիւնը որ առասպելական եկատէի (գօսիւքի գիցուհի) նման, զանոնք իր օրէնքներուն կը հպատակեցնէ: Ան կը մնայ անտեսանելի, հեռուն, սարսափելի քարայրի մը մէջ, սքողուած օրուան լոյսէն, ճակատագրին կողմէ ապառաժի մը կապուած:



հոն կը կատարէ իր կախարդութիւնները, և իր հոնգիւնները այս զօրաւոր աշխարհը կը գլորդեն: Ան կը հակակշռէ նախանձը իր թմրեցնող թովչութեամբ եւ այսպէս Մեղամաղձոտութիւնը կը ծնի իր սեւ ընդերքէն: Կայ Մեղամաղձոտութիւն մը, ո՛հ, ո՛րքան հրապուրիչ, որուն երկինքը զետեղուած է Հոգիի երկնքին մէջ, որովհետեւ ան երկնքէն կուգայ եւ ուր որ ալ մեկնի, երկինք կը հետեւի իրեն: Ան ետ կը բերէ փախստական ճշմարիտ Ուրարախութիւնը, եւ Տեսականութիւնը իր գուտարն է: Քաղցրիկ Տեսականութիւն: Ան, մարդուն կը բերէ Մարդկութիւնը, «Առ զայն, կ'ըսէ, և պահէ կուրծքիդ մէջ. երբ ինքնատէր ըլլաս, պիտի ըլլաս տէրն ամէն բանի»: Տեսականութիւնն է որ Ծանօթութեան կը սորվեցնէ գիտնալու իրական ձեւը եւ զայն վերադարձնելու զետեղէ իր գահուն վրայ, կորսուած ատենօք, ի՞նչպէս կորսուած, պիտի ըսեմ: Բայց գաղթեցնենք մեր ալլազան երգը:

Յոյց պիտի տամ թէ ինչպէս Գիտակցութիւնը երկնքէն եկած է, բայց ո՛վ կը լսէ անոր ձայնը: Գիտակցութիւնն էր որ մինչեւ մեզ իջեցուց Մեղամաղձոտութիւնը: Գիտակցութիւնը զրկուեցաւ որպէս պահապան հրեշտակ Բանականութեան, եւ Բանականութիւնը ատենօք աւելի գեղեցիկ էր քան լսողը, մինչեւ որ աղատեցաւ Ծանօթութեան սեւ գոտանին մէջ: Որովհետեւ Ծանօթութիւնը վառեց քաղցրիկ Անմեղութիւնը, և Բանականութիւնը անոր հետեւած պիտի ըլլար, բայց ճակատագիրը չարածնեց: Այն ատեն Գիտակցութիւնը, իր գգնիչ հետեւորդներով, վար իջաւ: Հրաբորդը երգը կը շարունակուի, ըսելով թէ ինչպէս Հալարտութիւնը կուեցաւ եւ յաղթեց իր հօրը: Իր ճերմակ մօրուքի երկայնքէն կ'առուականան արծաթէ արցունքները եւ իր կուրծքէն խոր հասաչանքներ գուրս կ'ելլեն, իր բոլոր գաւազները, զինուած, կը թռնին գահազուրկ ընել զինքը: Սեւ, խիստ սեւ եղաւ այս ոճիրը: Ամօթը, մատաւելի մը մէջ, անոր

խառնաշօյշ գլխուն մօտ կեցած, խառնալուծեամբ լեցուց զայն: Վախը, շղթայագերձ հեղեղի մը նման, կը թաւալի իր գահին շուրջ, ամուր սիւները խախտած են: Հիմակ բոլոր աստուածները մռայլ կարգով կ'երեւին, փոթորիկի եւ գոռումի սեւ ամպի նման: Հալարտութիւնը զիրենք կը քշէ: Հիմայ անոնք կը շրջապատեն Աստուածը եւ կը շղթայեն զինքն ուժգնօրէն:

Հալարտութիւնը շղթայեց զինքը եւ յետոյ յափշտակեց ուրիշ աստուածներու վրայ ունեցած գերակշռութիւնը: Զխալարեց բուն հովերուն վրայ եւ ցրուեց ընդգիւմամարտ բոլոր յոխորտացողները, բայց Ամօթը, հակառակելով իրեն կատաղօրէն և մռայլ փոթորիկին մէջ սաւառնելով, իր շուրջը ծնաւ կատաղութիւնը: Եւ Ամօթը աշխարհ բերաւ Պատիւը եւ գաշինք կնքեց Հալարտութեան հետ: Այս միջոցին, ծնաւ Պաշարը, զօրաւոր իշխանուհի, որ երկնեց նախանձը սարսափելի ցաւերով: Յետոյ նախանձը ծնաւ Հոգը: Հոգը կը բնակի կնճռոտած ճակատներու վրայ:

Անկերպարան Պաշարը կը բնակի թագաւորներու գահերուն տակ, մոխրածածկ կրակի մը նման, եւ կամ կը թռի օդին մէջ, քաղաքներու ժխորին վերեւ: Հոգը ծնունդ առաւ անակն Յանկութեան, միշտ գեալին ծագած, եւ Պաշարը՝ Վրէժինդրութեան: Ատելութիւնը, իր ականատեսիլ քաղաքին մէջ խորհրդածելով յղացաւ եւ ծնաւ Արհամարհանքը և Զրպարտութիւնը: Արհամարհանքը Հալարտութեան ծառան է, իսկ Զրպարտութիւնը կը թռի ամէն մարդու շուրջ Ատելութեան գերը կատարելու համար, որուն թէ՛ գերին է եւ միևնոյն ատեն չար ոգին: Բայց Քաղաքականութիւնը Ատելութեան գործը կը տեսնէ նոյնքան լաւ որքան Զրպարտութիւնը եւ այս վերջինը յաճախ գործիքն է Քաղաքականութեան որ գուտարն է Ամօթին: Իրողութեան մէջ Ատելութիւնը իր կամքին կ'ենթարկէ բոլոր աստուածները: Քաղաքականութիւնը ծնաւ Խորամանկութիւնը եւ Նենգամատութիւնը եւ այս երկու աստուած



ճուշիները կը բնակին քաղաքներու մութին մէջ՝ տարածելով իրենց մռայլ թեւերուն վրայ թշնամանքը եւ խորտակումը: Եղով, քաղաքներու մէջ, ո՛վ է այն մարդը որուն գէմքը իր սրտին գիմակը եղած չըլլայ:

Հպարտութիւնը գեղեցկութեամբ լի աստուած մը ծնաւ, աւելի ճիշդը՝ պատկեր մը, միջեւ որ Ծանօթութիւնը եկաւ զայն կենդանացնել. զայն կոչեցին ինքնասիրութիւնը: Աստուածները հիացան անոր վրայ և ինչպէս Պանդորա (կին Արամազդի) զայն յատկութիւններով օժտեցին: Ան զօրաւոր աստուած մեղաւ, որմէ ծնան Ունայնութիւնն ու Նախանձախնդրութիւնը: Ունայնութիւնը եւ Ամօթը ծնան Պատիւը

և Նիզակակցեցան Հպարտութեան հետ: Քաղաքականութիւնը կը մնայ իրեն հետ և որպէս գաւազ տուաւ իրեն Անվատահութիւնն ու կասկածանքը, յետոյ Նախանձախնդրութիւնը որ դուռտրն է ինքնասիրութեան, ամուսնացաւ Պատիւին հետ եւ ասոնք կը հետեւին իրեն աշխարհի վրայ: Գացէք տեսնել քաղաքներու մէջ ձեռք ձեռքի տուած Բարեկամները, գացէք տեսնել մարմինի եւ արիւնի բնական կապանքները, գացէք տեսնել աւելի զօրաւոր կապերը ամուսնական սիրոյ, զանոնք գրեթէ արտիչանք առանց իրենց մէջ լարուած տեսնելու Անճնասիրութիւնը:

ՈՒՒԼԵՒՄ ՊԼԵՔ

Թարգմ. Տոքթ. Մ. Ք.

## Շ Ա Ր Ժ Ա Ն Կ Ա Ր

### Տ Ա Ր Ի Ն

«Դեկտեմբերի պայծառափայլ իրիկուն: Վերջինը:

Ուորապտոյտ, ճերմակ ուղեկորոյտ հովին հետ անջրպետին մէջ՝ պարը խառն ի խառն, ձեռք, պղծ-տիկ, քառակուսի թղթիկներու. թռանշաններ սեւ, մէկէն երեսունըմէկ. երբեմն կարծիր. խելացնոր պարը օրերու. կարծիր, սեւ օրերու. պարզ կամ աօնական: Փրցուած էջեր, փրցուած թերթիկներ: Հովին բիւր թեւերուն տրուած տարի մը, հովին տըր-ուած երջանկութիւններ, անձկութիւններ, սպասածներ, կսկիծներ, լքումներ. թերեւս վայելքներ: Պարը ամենուն, ճերմակ թերթիկներուն, պառն փրցուած նետուած ոչնչութեան ծոցը: Հեղանք, երեւցները ճերմակ. պատկերը ունայնութեան, վաղադրաւ օրերուն: Ի՞նչ կը մնայ տարիէն. ի՞նչ կը մնայ աս-րուած այդ ճիւղէն. թրջուած, լղրճուած, գունա-

տած թղթիկներ. ուորապտոյտ հովին հետ, քիչ յետոյ արդին մէջ խղճալի. ողորմելի փսթոթոքներ...: Պատին վրայ, դատարկութիւն...:

... Գիւղանկարներ ձիւնով ծածկուած, երդիքներ սպիտակութեամբ բեռնաւոր, եղբիւններ թաւ՝ ճերմակ բլուրներու կողքին. սառ, լուռութիւն, հոշո-ղիւններ գազաններու. բոցեր շիկ՝ օճախը լափիլզող. վախ ապակիներ գողահար:

Յետոյ խնձորենիին աղւոր ծաղիկներուն, ցուրաբաթիլներուն տեղ երդիքներէն պոռթկացած հարսնուկներ. անտառներէն արտաբերուած հծայիչ, կենսունակ շունչը սիրազրդիւ գարունին, ախշը բնութեան, փոփոխուած եղանակներու, լեցուն հատուածով, մաշուածով. անհասանելի տեսնանքով: Անտառ զիշերներ, գաղջ կամ հեղցուցիչ. արեւ կիզող. ծործորը հեռաւոր առուակին մշտապալար զիւղին,